

Ifjú és gyerekolvasók Kassán

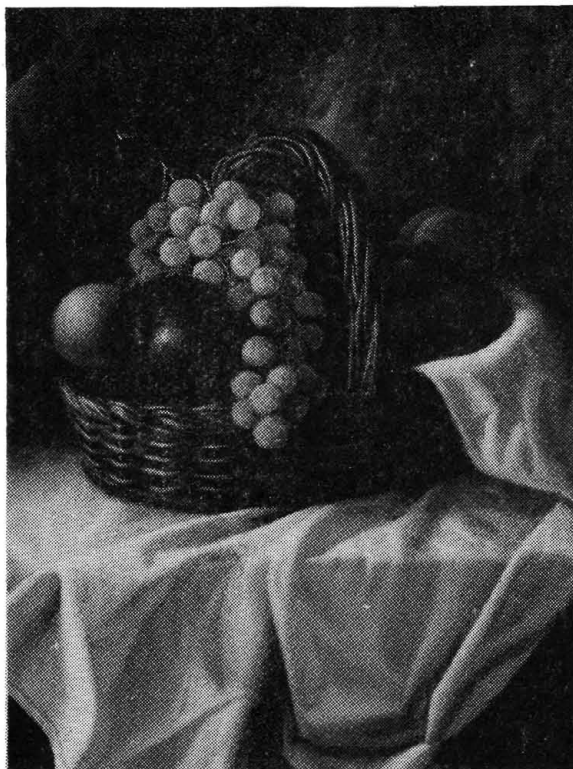
Nincs szó elvont tudományos vizsgálatról, értekezésről, hanem csupán egyszerű, hétköznapi megfigyeléseinkről, melyeket a kelet-szlovákiai olvasók, pontosabban kassai gyermekek és ifjúság körében végeztünk. Az 1989-es változatok kihatottak az olvasási szokásokra és az olvasott könyvek kiválasztására. Az „olvasók” alatt ebben az esetben a legkisebbektől kezdve egészen a 14-15 éves korosztályig terjedő korcsoportot értem. Ezek az ifjú olvasók 1990–91-ben nagy érdeklődést mutattak az addig náluk hiánycikknek számító ún. „Disney-könyvek” iránt. Magyarán szólva – az amerikai rajzfilmek betörték a könyvtárakba és szuverén módon vezették a legolvasottabb könyvek ranglistáját. Sokan a könyvtárosok közül úgy vélték akkor, hogy ez csupán egy átmeneti időszak, az igény az efféle gazdagon illusztrált, bár tartalmában nemritkán szerényebb könyvek iránt hamarosan kielégítődik, az olvasók érdeklődése majd visszaesik. Akadtak azonban olyanok is, akik megkongatták a vészharangot az értékesebb kultúra felett.

Ez a helyzet vezetett bennünket, gyermekkönyvtárosokat, hogy az elmúlt három évben részletesen megvizsgáljuk – melyek a legolvasottabb könyvek könyvtárainkban. Könyvtárak alatt itt valójában egy központi és 32 fiókkönyvtárat értek egy 300-320 ezres lakost számláló városban – esetünkben Kassán. Olvasóink között akadnak magyar anyanyelvűek is, de eléggé alacsony arányban. Ezt az arányt leginkább az a tény befolyásolja, hogy a megfigyelt 32 fiókkönyvtár közül a zöme – 27 ún. integrált könyvtár. Ez az elnevezés egy elemi (alap) iskolán belül elhelyezett könyvtárat takar, mondhatnánk, az iskolai és a közművelődési könyvtár egyfajta ötvözetét jelenti. És az iskolák itt minden esetben szlovák tannyelvű iskolák voltak.

Az itt felsorolt, megemlített könyveket a szlovák kiadások alapján fordítottam, így elnézésüket kell kérnem, mert meglehet, hogy néhány mű ezek közül Magyarországon más cím alatt jelent meg.

Nos, az 1992-es évben az első három helyet három kategória reprezentánsai foglalják el. Első helyen végzett a pozsonyi Fortuna Print Kiadó 1991-ben kiadott „Csizmás kandúr és más mesék” című könyve, amely még illusztrációival erősen emlékeztet a bevezetőmben említett „divat-irodalomra”. (Ez a könyv fordítás angolból az eredeti illusztrációkkal.)

A második helyet viszont már egy egészen más műfaj képviselőjében J. Elliot és King „Képes enciklopédiája” (lexikona) foglalta el. Ezt a könyvet a pozsonyi Mláde letá Kiadó adta ki ugyancsak az 1991-es évben. A harmadik hely pedig a klasszikus irodalomé lett – Saint-Exupéry-től A kis hercegé (Pozsony, Mladé letá, 1991). Ezeket három „divat-könyv” követte – két W. Disney-mű – a „Kell a szerencse” és a Mickey Mouse, valamint a Tini-ninja teknőcök (mind a pozsonyi Egmont Kiadó gondozásában). Ezeket követte az „örökifjú” May Károly Winnetou-ja (Mladé letá, 1992) és a 9. helyen az első hazai mű, Jozef Pavlovic* „A legszebb bibliai történetek” című könyve (Kassa, Kelet-szlovákiai Kiadó, 1992).

Lábbal festette M. Parreno

Az első húszba ezeken kívül bekerült még két Disney-mű és két hithez, valláshoz kapcsolódó szépirodalmi mű – Š. Rampák Karácsonyi meséi (Nagyszombat, Szent Adalbert Társaság [Trnava, Spolok sväteho Vojtecha] 1991) és a ma már szinte klasszikusnak számító szlovák költő, Milan Rúfus „Rövid imádságok gyermekeknek” (Modlitbicky) c. verseskötete. Ez a kis könyvecske egyébként felkerült az IBBY tiszteletbeli listájára is.

Meg kell még említenem, hogy az egyes korosztályok között ebben az esetben nem tettünk különbséget (itt a szokásos korfelosztástól – óvodások az UNIMARC kódok szerint b. – 10-11 éves korig, az elemi vagy alapiskola 5. osztályáig, ez az UNIMARC szerint a c. kód, 14-15 éves korig, ez d. – ezúttal eltekintetünk). Így aztán a legolvasottabb könyveken kívül arról is képet kaptunk, melyik korosztály olvas a legtöbbit.

1993-ban is szépirodalmi mű került az első helyre – J. Bourgonjon „Minimeséinek” 13. része. A második hely egy rendhagyó kiadványt illet meg – a Kassán a Keletiszlovákiai Kiadónál megjelent „Barbara süteményei” c. művet, ami egy gyermekeknek készült szakácskönyv. A harmadik pedig A. Wilkes: „A természet” c. könyve. Ez „Az én első könyvem” című sorozatban jelent meg a pozsonyi Mladé letá Kiadónál.

1993-ban kissé visszaestek a Disney-könyvek, a legnépszerűbb a Pán Péter (Egmont, 1993), a 6. helyre került. Ezen kívül az első húszban még két Disney-

mű fordult elő (a 11. és a 13. helyen). A húsz legolvasottabb könyv közé a hazai irodalmat Mária Duricková „O Gulkovi Bombulkovi” (Guri-guri gombolyag címen ez a mese magyarul is megjelent a pozsonyi Buvik Kiadónál Miloš Nesvadba fordításában) és Z. Zemaníková: „Jánošíček a Cucoriedka krásna zbojníčka” (Jánosíček és Afonya, a gyönyörű rablóleány) c. meséje képviselte.

1994-ben a vizsgált három év közül egyetlen alkalommal került le a szépirodalom. Az első helyet L. E. Blair: Köztünk lányok közt – A modell (manöken) 1993-ban a pozsonyi Príroda Kiadóban kiadott könyve szerezte meg. De a szépirodalom leszorult a második helyről is – ezt egy „Ezer kérdés – ezer felelet” c. könyv szerezte meg (Pozsony, Mladé letá, 1993).

A harmadik helyre R. Tine: Beethoven II. c. könyve került (ez a pozsonyi Universum Kiadónál jelent meg 1994-ben).

A legnépszerűbb szlovák könyv a már sokadik kiadást megért „Išli svreky poza bucky” c. könyv (Pozsony, Mladé letá, 1994) a 8. helyen, szerzője Ludmila Podjavorinská. 1994-ben amúgy is sokkal több eredeti szlovák mű került be a legolvasottabb 20 könyv közé, szám szerint 5.

Talán érdekes lesz összehasonlítani az olvasók véleményét a kritikusokéval – 1994 telének legszebb könyve Szlovákiában Laura Magni „Mesék a nagy fa alól” c. alkotása lett (Egmont Neográfia Kiadó). „Az épületek” c. képes lexikon társaságában (Slovart Kiadó). [Ezzel a könyvvel talán Önöknek sem mondom sok újat, hiszen az 1992-ben a londoni Dorling Kindersley Limitednél megjelent The Visual Dictionary of Buildings (Eyewitness Visual Dictionaries)-ről van szó.]

A 94-es tél legjobb szlovákiai könyve Ruzena Andalová: Prázdinové odreninky (Szünidei horzsolások) c. könyve lett (Martin, Osveta 1994. Illusztrálta Ján Lengyel).

A másik témakör, amellyel meg szeretném ismertetni Önöket, az olvasásra nevelés új útjait érinti. Úgy tudom, hogy más könyvtárakban is szorgalmasan próbálkoznak már a kollégák a számítógép és a CD-ROM adta lehetőségek felhasználásával. Ezek a technikai eszközök hallatlanul népszerűek a gyermekek és az ifjúság körében, és ezért elhanyagolhatatlan „húzó-tényezők” az olvasás népszerűsítése terén is.

Hogy ezt a feladatot sikerrel oldjuk meg, leginkább pénzre lenne szüksége könyvtárainknak. Ez így van Szlovákiában is. Még mindig kevés a technikai berendezés, kevés a software. A szűkös körülmények között is akad azonban lehetőség. Ilyen például az egyszerű szövegszerkesztők felhasználása. Mi ezen a téren szerencsével jártunk, mivel akadt egy lelkes egyetemi professzor és író, aki a segítségünkre sietett. Robert Honcariv prof. a Kassai Safarik Egyetem természettudományi karának tanára szabadidejében számítógépen készíti el szépirodalmi műveit. Mivel mi már évek óta igyekszünk a fogyatékos gyermekekkel is foglalkozni, a szövegszerkesztő (és Honcariv úr) szinte tálcán kínálta a lehetőséget – nagy betűtípussal írni a szöveget, hogy a gyengénlátók is élvezhessék. Ráadásul a téma is idevágó – R. Honcariv: Farkas-hercege egy látását elvesztett fiatal leány történetét mondja el. Egy másik művében a szociális téren hátrányba került fiatalokról ír. Ezek a regények úgy vannak megoldva, hogy a történet fonalala több szálon is vezetődik és így az olvasók választhatnak, melyik verzió haladhatnak tovább.

Egy másik út a személyi számítógép felhasználásán keresztül a CD-ROM adta lehetőség. Itt megemlíthetem például a Sound Blaster CD – Kid Pix rajzprogramját. Ez talán ismert Magyarországon is. Lényege, hogy a gyermek itt nemcsak aktívan rajzol vagy szavakat rak össze, de pl. az egyes betűk vagy műveletek kiválasztását a program hangeffektussal toldja meg. Így a betűk esetében angolul kiejti a választott betűt. Pontosan ez az a pont, ahol a program az olvasáshoz kapcsolható. De lehetőség van több is. Például a Windowsnak is van egy olyan részprogramja, ahol az angol szavakat a gép hangkártya segítségével kiejti.

Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben, mármint a számítógép esetében a gyermekeket az első fázisban sokkal inkább vonzza maga a gép, a gép adta lehetőségek. Viszont ha a könyvtáros kitartó, és képes odafigyelni az olvasóra, akkor ilyen, mondhatnánk „modern trükkkel” is ráterelheti a gyermek figyelmét az olvasás kínálta lehetőségekre és megszerettetheti vele a könyvet, az irodalmat és magát az olvasást.

Halász Péter

(*A szlovák abc egyes betűi nem állnak rendelkezésünkre, ezért ... Szerk.)

Szájjal festette N. Litteral